

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt. Dr W. Minis-van de Geyn, Maastricht, C. Willemse, Eygelshoven. **Hoofredacteur:** Dr. E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Voorzitter van het Natuurhistorisch Genootschap:
C. Willemse, Eygelshoven.

Secretaris: Dr E. M. Kruytzer, Bosquetplein 7, Maastricht.

Penningmeester: P. Wassenberg, Hertogsingel 87 A, giro 125366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht. Tel. K 4400—4174.

Lidmaatschap f 5.00 per jaar. Het **Maandblad** wordt aan alle leden gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7,50 per jaar. Afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0,75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de maandvergaderingen, blz. 85. — Nieuwe leden, blz. 85. — Verslagen van de maandvergaderingen, blz. 85 en 98. — **Dr E. M. Kruytzer.** J. C. Crahay (1789—1855), blz. 88. — **Dr J. Hofker.** Determineren van fossielen door middel van Foraminiferen II, blz. 91. — **Dr E. M. Kruytzer.** Glyptochelone suycerbuyki (Ubaghs), blz. 93. — **Dr W. Minis-van de Geyn.** De strijd om het bezit van de schildpad van De Suyck, blz. 95. — Hoe snel vliegt een vleermuis?, blz. 98. — **Dr J. Hofker.** Foraminifera from the Cretaceous of Southern Limburg, Netherlands, VI en VII, blz. 99, VIII, blz. 103. — **P. A. A. Loof.** Metatropis rufescens H. S. (Hem. Neididae), een interessante nieuwe wants voor ons land, blz. 107. — Boekbespreking, blz. 108.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Maastricht op Woensdag 2 November,
om 19 uur, in het museum.

Prof. F. F. E. van Rummelen uit
Bogor zal enkele filmen van Indonesië ver-
tonen en deze toelichten.

te Heerlen op Woensdag 9 November,
om 19 uur, in de R.K.H.B.S.

De heer Van Noorden zal spreken
over mossen.

te Maastricht op Woensdag 7 December,
om 19 uur, in het museum.

te Heerlen op Woensdag 14 December,
om 19 uur, in de R.K.H.B.S.

Dokter Willemse zal een onder-
werp uit de insectenwereld behandelen en
dit ook doen op de volgende vergaderin-
gen.

NIEUWE LEDEN.

P. Mesker, zenuwarts, Grote Looiersstraat 23,
Maastricht.

J. P. Schefman, Kalfstraat 19, Maastricht.

M. Immekeppel, Kon. Emmaplein 12, Maas-
tricht.

Th. M. van der Krogt, Dr Jaegerstraat 35,
Heerlen.

Gemeente Geleen, Raadhuis Geleen.

Mej. M. Innemée, St Amorsplein 13, Maas-
tricht.

J. F. Vogel, Koninklijkpark 4, Apeldoorn.

Mr W. Penning, Nieuweweg 24, Valken-
burg (L.)

B. A. M. Kruysen Jr, Grote Markt 15, Venray

P. J. H. Kemp, Turennestraat 21, Maastricht.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN
te Maastricht op Woensdag 7 September 1955.

Aanwezig de dames: Minis-van de Geyn, Smeets en de heren: C. Willemse, Kruytzer, Sterk, Maessen, v. d. Leeuw, Onstenk, Gorgels, Br. Maurentius, Leysen, Stevens, Wassenberg, Mommers, Bouchoms, W. Willemse, Kicken, Linnaertz, Nijst, van Rijckevorsel, Buddenberg, Genemans, van Noorden, Hensels, Willems, Koelman, Gregoire, Bingen, Beaulen.

Na de opening door de Voorzitter, **Dokter Willemse**, bespreekt de heer **Kruytzer** de aan-
winsten van de laatste tijd. Vooreerst een ♀ *Kraanvogel* *Grus grus* (L.), afkomstig van het Wolfsven te Well (Oct. 1951). Daags na de vergadering zijn nog binnengekomen een ♀ *Kruisbek* van de Grind te Maastricht (22 Aug. 1955) en een *Houtsnip* uit Maastricht. (18 Aug. 1955). Verder is aanwezig een *m u u r- h a g e d i s* met twee staarten, gevangen op de „Werken” te Maastricht. Brehm (Brehms Tier-

leben Bd 4 1912, blz. 351) verklaart dit verschijnsel aldus: wanneer de staart niet afbreekt, maar alleen knikt, kan op de plaats van het breukvlak een tweede staart aangroeien. Zo worden er hagedissen aangetroffen met vijf staarten.

De belangrijkste aanwinst vormen ongetwijfeld de overblijfselen van een zeer zeldzame schildpad uit het Maastrichts Krijt, *Glyptochelone suycerbuyki* (Ubaghs), gevonden in de groeve van de kalkmergelmaatschappij „St. Pietersberg”, gelegen aan de West-zijde van de St Pietersberg. De stukken lagen in de bovenste laag van de mergel, met het gevolg, dat de bulldozer, die de deklaag weghaalde, het rugschild bijna totaal vernielde. Van het rugschild zijn bewaard het pygale en de laatste drie neuralia, de platen uit de middenrij, en vele fragmenten van de costalia en marginalia; van het buikschild de twee hypoplastra en fragmenten van de twee hyoplastra. Verder is er nog een fragment van een staartwervel. Van hoge waarde is de bijna complete schoudergordel, die tot nu toe niet gevonden is. Alvorens deze stukken te bespreken, vertelt spr. iets over de geschiedenis van deze schildpad, waarvan het eerste exemplaar gevonden is door Casimir Ubaghs in 1877 en zich bevindt in het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen te Brussel. (zie afz. artikel in dit Maandblad). Mevrouw Minis-van de Geyn vult die geschiedenis nog wat aan, vooral wat betreft de pogingen, die in het werk gesteld zijn om het prachtige stuk van Ubaghs voor ons land te behouden (zie afz. artikel in dit Maandblad).

De heer Smeets maakt melding van de waarneming van een ♂ Hop tussen St Geertruid en Mheer, terwijl de heer Wassenberg mededeelt, dat hij op 16 Oct. 1954 bij het ringen in de buurt van Maastricht een Klapekster in handen kreeg. De voorzitter heeft meegebracht een ♀ exemplaar van *Chrysochraon dispar* Heyer. Deze sprinkhaan werd door de deelnemers aan het jeugdkamp te Vollenhove (Overijssel) gevangen en aan hem ter determinatie opgezonden. Deze zeldzame sprinkhaan is tot nu toe slechts bekend van de Plasmolen (St Jansberg), Brunssumerheide en Schinveld.

Van Br. Arnoud ontving het museum twee bijtjes, n.l. *Rhophites quinquespinosus* ♀ en ♂, gevangen te Maastricht op 16 Augustus 1955. Enkele jaren geleden had de heer Wiering een

exemplaar van dit vrij zeldzame insect gevangen op de Bemelerberg. De heer Gregoire heeft in het Gerendal gevonden een ex. van het Duifkruid, *Scabiosa columbaria* L., dat een aberratie vertoont: in de bladoksel aan de voet van de steel van een zijhoofdje bevindt zich één bloem, en dit op twee plaatsen. Nadat de heer Van Noorden een mooi exemplaar heeft laten zien van de Akkerklaver, *Trifolium agrarium* L., gevonden op het emplacement van de O.N.IV, sluit de voorzitter de vergadering.

te Heerlen op Woensdag 14 September 1955.

Aanwezig mej. Janssen en de heren: Dijkstra, C. Willemse, Br. Arnoud, Veenendaal, Mientjes, van Mastrigt, Sterken, Coonen, v. d. Kruk. De heer Dijkstra opende de vergadering bij afwezigheid van de voorzitter.

De heer v. d. Kruk vertoonde verschillende wilde en ook gekweekte planten, die van veel belang waren voor de flora.

De heer Willemse bracht ter vergadering mee een levend exemplaar van de bidsprinkhaan, *Mantis religiosa* L., door de heer Van Rummen meegebracht uit Oostenrijk. Het was een vrouwelijk individu, dat tijdens het transport in het blikken doosje een eierpakket had afgezet op de bodem daarvan. In de natuur worden deze eierpakketten bevestigd aan stengels van planten en overwinteren deze, zelfs bij zeer lage temperaturen van 20 graden onder nul. De in het voorjaar uitkomende larven vervellen 8 maal alvorens zij volwassen zijn. Het is merkwaardig dat het opkweken van ei tot volwassen dier in een insectartium bijna steeds mislukt, omdat de larfjes meestal sterven voordat de eerste vervelling heeft plaats gehad. Eerst in 1905 is het gelukt de larve te kweken. De grote moeilijkheid is het voedsel der zeer jonge larve. Men heeft geprobeerd met bladluizen, maar zij nemen deze niet steeds tot voedsel, wel de sluipwespen die uit deze bladluizen zich ontwikkelen. Ook werden jonge wantsen en de larven van de bekende wandelende tak (*Carausius morosus*) als voedsel gebruikt, terwijl het besproeien van het insectarium dagelijks nodig is. Onderling zijn de larven kannibalen en eten elkaar op, zodat men niet te veel larven in een en hetzelfde insectarium moet doen. Daarna werden nog eierpakketten vertoond van enkele tropische soorten.

Br. Arnoud vertoonde een Amphipode n.l. *Niphargus aquilex aquilex* Schiödte, die hij ge-

vonden had in Aalbeek op 8-6-55. Op dezelfde plaats vond hij nog *Gammarus pulex pulex* en *Gammarus pulex fossarum* (det. Dr Holthuis). In Noorbeek vond hij op 31-5-55 een aantal *Niphargus aquilex schellenbergi* Karaman en tevens *Gammarus pulex pulex*. Tevens werd

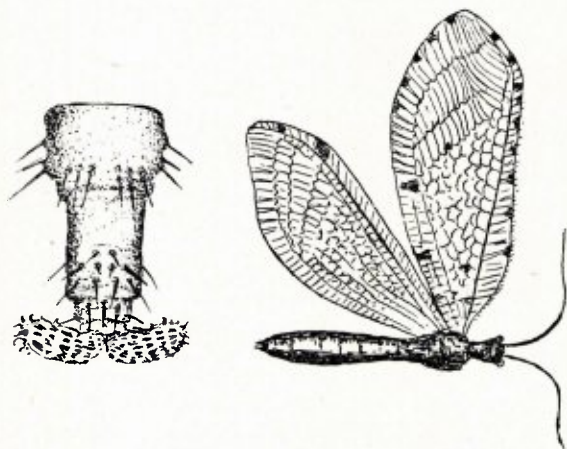

Fig. 1. *Osmylus chrysops* L.
Imago en gegaffeld orgaan.

vertoond een Neuropteran, *Osmylus chrysops* L., waarvan hij het volgende vertelde. Over de gehele wereld zijn van de *Osmylidae* ± honderd soorten bekend, in Europa vertegenwoordigd door de éne soort: *Osmylus chrysops* L. Dit fraaie, tamelijk grote dier, met een vleugelspanning van 4,5 cm ving ik voor het eerst in 1954 langs de Gulp. Daar zij nergens talrijk voorkomen, verwonderde het mij, ze dit jaar bij Noorbeek en Mechelen, steeds in de onmiddellijke nabijheid van water, zo overvloedig aan te treffen, dat ik er de vangst van stop zette. Het gebonden zijn aan water is verklaarbaar, doordat de larve, hoewel niet in het water levende, door de aard van haar voedsel wel op de onmiddellijke nabijheid van water is aangewezen. De larve bezit twee lange zuigbuizen (de veranderde voorkaken), drie puntogen en zes poten waarmee zij zich tamelijk snel kan verplaatsen. Op de segmenten van borst en achterlijf staan rijen gele knopjes waaruit borstels steken, terwijl de huid dik is en leerachtig. Tracheeën en stigmata voor de ademhaling ontbreken. Het achterlijf eindigt in een uitschuifbaar gegaffeld orgaan, dienend bij de voortbeweging en bij het om-

klemmen van de prooi. Het voedsel bestaat n.l. uit larven van Chironomyden (de bekende rode muggenlarven) en van andere Diptera. Deze dieren worden uitgezogen, nadat enig speeksel in de prooi gebracht is, die merkwaardiger wijze onmiddellijk daarop sterft, zodat aangenomen mag worden dat het speeksel giftig is voor de prooi. Volwassen zijnde spint zij een dunne cocon, die men wel in het mos kan vinden. De pop is zeer bewegelijk en kan zich verplaatsen en haar kaken kunnen bijten. Het dier overwintert als larve of als pop en heeft maar één generatiewisseling per jaar. Het volwassen dier is een typisch schemeringsdier, dat overdag zich schuilt houdt. Worden ze opgejaagd dan fladderen zij rond, waarbij de vleugels in de vlucht maar vaag te zien zijn, terwijl zij zeer spoedig weer gaan rusten tussen enige begroeiing. Bij beide geslachten zit aan de voorborst een orgaan dat door persen kan worden uitgestulpt. Het is een reukafgevend orgaan, waardoor de partijen elkaar kunnen vinden. Behalve dit heeft het mannetje nog een dergelijk orgaan op het achtste abdominale segment, dat eveneens in dienst staat der paring. Paarlustige ♂♂ spreiden de vleugels, die in rust toegevouwen zijn, uit, het reukafgevend orgaan begint te functioneren, terwijl de sprieten voortdurend op en neer gaan. Het mannetje grijpt dan het aanvliegend wijfje en bijt zich vast aan haar, waarop de paring volgt. De eieren worden afgezet aan de onderkant van blaren. Het larfje werkt zich uit de eischaal door middel van een zaagvormig orgaan, waarmee zij de eischaal overlangs doorsnijdt.

De heer Sterken liet nog enige scherven van

Fig. 2. *Osmylus chrysops* L. Larve.

silex zien die gevonden waren in de Schone Grubbe en vroeg of hierin pijlpunten te zien waren. De heer Dijkstra meende van niet en verklaarde dat deze vrij makkelijk zelf te maken zijn, wanneer de vuursteen maar vers uit de grond wordt opgedolven.